

УДК 821.161.2.09(092)(438)»19»
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/78-1-33>

Микола ЗИМОМРЯ,

orcid.org/0000-0002-7372-4929

доктор філологічних наук, академік Академії наук вищої школи України,
професор кафедри англійської мови та перекладу
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Дрогобич, Львівська область, Україна) zimok@ukr.net

Іван ЗИМОМРЯ,

orcid.org/0000-0003-3211-8268

доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та практики перекладу
Ужгородського національного університету,
професор
Поморської академії в Слупську
(Ужгород, Україна) ivan.zymotrya@uzhnu.edu.ua

ЯКІВ ГУДЕМЧУК І УКРАЇНСЬКЕ ЛІТЕРАТУРНЕ ВІДРОДЖЕННЯ В ПОЛЬЩІ 50–90-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ. ДО 100-РІЧЧЯ ВІД НАРОДЖЕННЯ ЯКОВА ГУДЕМЧУКА (1922–2003)

Українське слово на землях Польщі має самобутню та багатогранну історію, яка розвивалася під впливом багатьох культурних і політичних факторів. На українських етнічних теренах, особливо потужним було слово Якова Гудемчука у другій половині ХХ століття. У період 50–90-х років минулого століття українська поезія переживала своєрідне відродження, що стало важливим етапом у формуванні національної літературної свідомості. У самобутньому українському «провулку» – на теренах Польщі – лунали мовою Кобзаря сольні голоси Якова Гудемчука, Остапа Лапського, Мілі Лучак, Івана Златокудра, Ольги Петик, Тадея Карабовича, Ірини Рейт, Івана Киризяка, Юрія Гаврилюка, Євгенії Жабінської, Павла Стефанівського, Юрія Трачука, Миколи Слабака. Ці поети стали своєрідними хранителями українського слова, зберігаючи його чистоту та автентичність навіть у відриві від рідної землі. Кожен із цих авторів, по-своєму, спричинився до формування поетичного ландшафту української літератури в Польщі, створюючи яскравий і мальовничий поетичний острівець, який має рельєфне окреслення на карті духовних змагань українського народу загалом. Важливо зазначити, що всі вони є авторами окремих книжкових видань, які, попри їхню значимість, все ще не отримали належної уваги від критиків та літературознавців. Названі митці – представники різних поколінь, художніх уподобань, неоднакових можливостей і творчих обдарувань. Їх єднає спільне джерело натхнення – органічна прив'язаність до священних місць України. У цій статті зроблена спроба виокремити краще з її надбань, що поєднується з іменем Якова Гудемчука, яке й досі ще мало знане українському читачеві. Для об'єктивного розуміння того, як ретельно поет утверджував свою постійну прив'язаність до України, доцільно розглянути те літературне річище, на тлі якого судилося творити Якову Гудемчуку. Адже існує взаємодія явищ, подій, тенденцій, які творять циклічну повторюваність; у цьому процесі категорія часу непомітно стоїть за кожним творцем, увиразнюючи краще з його доробку.

Цілісний пласт виокремленої теми однозначно вагомий, якщо розглядати її на тлі українсько-польських культурних взаємодій на зламі ХХ-го – першої третини ХХІ-го століть.

Ключові слова: українська література зарубіжжя, українська література в Польщі, діаспора, поезія Якова Гудемчука.

Mykola ZYMOMRYA,

orcid.org/0000-0002-7372-4929

*Doctor of Philological Sciences, Academician of the Academy of Sciences
of the Higher School of Ukraine,
Professor at the English Language and Translation Department
Ivan Franko State Pedagogical University
(Drohobych, Lviv region, Ukraine) zimok@ukr.net*

Ivan ZYMOMRYA,

orcid.org/0000-0003-3211-8268

*Doctor of Philological Sciences, Professor,
Head of Department of the Theory and Practice of Translation
Uzhhorod National University,
Professor at the Pomeranian Academy in Słupsk
(Uzhhorod, Ukraine) ivan.zymomrya@uzhnu.edu.ua*

YAKIV HUDEMCHUK AND THE UKRAINIAN LITERARY RENAISSANCE IN POLAND DURING THE 1950S–1990S. ON THE 100TH ANNIVERSARY OF YAKIV HUDEMCHUK'S BIRTH (1922–2003)

The Ukrainian word in the lands of Poland has a unique and multifaceted history that evolved under the influence of numerous cultural and political factors. On Ukrainian ethnic territories, the voice of Yakiv Hudemchuk was particularly strong in the second half of the 20th century. During the 1950s–1990s, Ukrainian poetry experienced a kind of renaissance, which became a significant stage in the formation of national literary consciousness. In the distinct Ukrainian “niche” – within the lands of Poland – the solo voices of Yakiv Hudemchuk, Ostap Lapsky, Mila Luchak, Ivan Zlatokudr, Olha Petyk, Tadey Karabovych, Iryna Reit, Ivan Kyryzyuk, Yuriy Havryliuk, Yevheniya Zhabynska, Pavlo Stefanivskyy, Yuriy Trachuk, Mykola Slabak, and Tadei Karabovych resonated in the language of the Kobzar. These poets became the guardians of the Ukrainian word, preserving its purity and authenticity even while separated from their homeland. Each of these authors, in their own way, contributed to the formation of the poetic landscape of Ukrainian literature in Poland, creating a vibrant and picturesque poetic island that has a distinct outline on the map of the spiritual struggles of the Ukrainian people as a whole. It is important to note that all of them are authors of individual book publications which, despite their significance, have still not received adequate attention from critics and literary scholars. The mentioned artists represent different generations, artistic preferences, varying abilities, and creative talents. What unites them is a common source of inspiration – an organic attachment to the sacred places of Ukraine. This article attempts to highlight the best of their achievements associated with the name of Yakiv Hudemchuk, which remains little known to the Ukrainian reader. For an objective understanding of how meticulously the poet affirmed his constant attachment to Ukraine, it is essential to consider the literary context within which Yakiv Hudemchuk created. There is an interaction of phenomena, events, and trends that generate cyclical repetition; in this process, the category of time stands imperceptibly behind each creator, emphasizing the best of their work. The integral layer of the selected theme is undoubtedly significant when viewed against the backdrop of Ukrainian-Polish cultural interactions at the turn of the 20th and the first third of the 21st centuries.

Key words: *Ukrainian literature abroad, Ukrainian literature in Poland, diaspora, poetry of Yakiv Hudemchuk.*

Постановка проблеми. Українське слово на землях Польщі має власну самобутню історію. Воно звучало особливо сильно на українських етнічних теренах. За новітньої доби, в 50–90-х рр. ХХ-го століття, українська поезія зазнала своєрідного відродження. У самобутньому українському «провулку» – на теренах Польщі – лунали мовою Кобзаря сольні голоси Якова Гудемчука, Остапа Лапського, Мілі Лучак, Івана Златокудра, Ольги Петик, Тадея Карабовича, Ірини Рейт, Івана Киризьюка, Юрія Гаврилюка, Євгенії Жабінської, Павла Стефанівського, Юрія Трачука, Миколи Слабака. Усі названі тут автори спричинилися – більше чи менше – до появи в літературній хроніці Польщі мальовничого поетичного острівця,

що має також своє рельєфне окреслення на карті духовних змагань українського народу загалом. Варто підкреслити той помітний факт, що всі вони – автори окремих книжкових видань, які ще й досі чекають на об'єктивний аналітичний аналіз, вдумливий критичний огляд, заслужуючи позитивної оцінки. Вони – представники різних поколінь, художніх уподобань, неоднакових можливостей і творчих обдарувань. Що їх єднає, так це – джерела для плодотворного натхнення, органічна прив'язаність до священних місць України. У цій статті зроблена спроба виокремити краще з її надбань, що поєднується з іменем Якова Гудемчука, яке й досі ще мало зване українському читачеві.

Аналіз досліджень. На пожвавлення українського літературного руху на теренах Польщі благодатний вплив спричинила поява антології «Гомін» (Варшава, 1964, 304 с.). Вона справедливо викликала живий розголос як в Україні, так і в Польщі та Словаччині. Це засвідчують позитивні відгуки, зокрема Віталія Коротича, Миколи Олійника (Олійник, 1965), Євгена Волошка (Волошко, 1973), Єжи Єнджеєвича, Антіна Середницького (Середницький, 1977), Миколи Мушинки (Мушинка, 1990). Загалом на зламі 50–60-х рр. помітно зміцнюються позиції українознавства, чому сприяла співпраця між українськими й польськими культурно-освітніми й науковими колами, передовсім у таких центрах, як Варшава, Краків, Щецін, Гданськ, Ольштин, Кошалін. Тут слід згадати багатогранну діяльність Єжи Єнджеєвича, Ришарда Лужного, Ришарда Тожецького, Флоріана Неуважного, Владислава Серчика, Степана Козака, Степана Заброварного, Михайла Лесіва, Костя Кузика, Ярослава Грицковяна, Василя Назарука, Мар'яна Юрковського, Олександра Колянчука, Остапа Лапського, Якова Гудемчука, які привнесли чимало нових імпульсів для активної взаємодії української та польської культур, власне, у різних її проявах. До речі, Яків Гудемчук був одним з небагатьох митців, хто одразу після заснування УСКТ шукав зв'язки безпосередньо з редакціями літературно-художніх журналів, що виходили в Україні. В архіві поета автори цих рядків віднайшли цікавий лист Дмитра Павличка від 28 жовтня 1957 року, адресований Якову Гудемчуку. «Ваші вірші читаємо в «Нашому слові» і радіємо за Вас», – підкреслив Дмитро Павличко, тодішній старший редактор поезії львівського журналу «Жовтень» (нині – «Дзвін»). На жаль, цикл «Терновий шлях», що свідчив про світоглядні творчі позиції Якова Гудемчука, з ідеологічних міркувань так і залишився в редакційному портфелі поміж рукописними матеріалами. Високу оцінку дав творчості Якова Гудемчука Павличків побратим по перу Микола Олійник, для якого уродженець Волині передусім – «лірик – тонкий, проникливий, чуйний до найменших порухів людської душі». Він дійшов аргументованого висновку, що Гудемчукова «зачарованість є продовженням вічно старого і вічно молодого чуття прийнятності, без якого нарізно «колишне» і «теперішне» несуттєві... Це й є поезія, – стверджує Микола Олійник. Поезія серця, душі, а не холодне ремісництво» (Олійник, 1965: 183).

Аналогічні спостереження містить стаття Євгена Волошка «На літературній ниві», в якій критик виокремлює насамперед ті твори,

де «Гудемчук виступає як справжній лірик (вірш «Васильки») і досвідчений поет-трибун» (Волошко, 1973: 128). Його тематичний діапазон поезій, а відтак їхня морально-етична проблематика – ось те начало, що творить, за словами Степана Козака, ключову властивість «моральної тональності і авторського гуманізму» (Козак, 1965: 84), Якова Гудемчука. Примітний факт: на ці визначальні риси його творчості звернув увагу й визначний польський письменник, автор відомого роману про Тараса Шевченка «Українські ночі, або родовід генія» (Торунь, 1966) Єжи Єнджеєвич: «Гудемчук родом з Волині... В його поезіях любов до України переплітається з відданістю польській країні, кожний куточок якої – чи то Балтійське море, чи Криниця, чи Вроцлав, чи Старий Ольштин – знаходять незрівняного співця і художника» (Єнджеєвич, 1965: 9). З іншого боку, львівський критик Олекса Крохмальний, зокрема в рецензії на збірку «Балтійські чайки» (Варшава, 1975), наголошує: «Я. Гудемчукові однаково близькі й дорогі як закарбовані світлою дитячою пам'яттю Волині, так і приморські ночі, ночі сині» (Крохмальний, 1975: 153).

Загальний доробок Якова Гудемчука складає майже тисячу поезій, опублікованих в Україні, Польщі, Румунії, Чехії, Словаччині, Канаді, Бельгії. На жаль, поет не дожив до з'яви однотомника вибраних творів, яке під назвою «Різноцвіття» дійшло до читацького загалу 2003 року (Гудемчук, 2003). Схвальні відгуки про видання належать, зокрема, перу Н. Сташенко (Сташенко, 2004), Я. Грицковяна (Грицковян, 2005; 2006), Ю. Бачі (Бача, 2005), Т. Карабовича (Карабович, 2007).

Мета статті – розкрити особливості художнього доробку Якова Гудемчука в контексті українського літературного відродження в Польщі 50–90-х рр. ХХ століття.

Виклад основного матеріалу. Для об'єктивного розуміння того, як ретельно поет утверджував свою постійну прив'язаність до України, доцільно розглянути те літературне річище, на тлі якого судилося творити Якову Гудемчуку. Адже існує взаємодія явищ, подій, тенденцій, які творять циклічну повторюваність; у цьому процесі категорія часу непомітно стоїть за кожним творцем, увиразнюючи краще з його доробку.

Яків Гудемчук на своєму життєвому шляху не був обтяжений високими посадами й званнями. Йому судилося понад п'ятдесят літ жити на північно-західних теренах Польщі, хоч народився 12 вересня 1922 року на Волині. Тут, в оксамитовому краю, пізнав він красу українського слова, якому служив і залишився вірним до останньої

днини, позначеної межею весни та червневого літа, коли 4-го червня 2003 року зупинилося його натружене серце.

Доля Якова Гудемчука видалася складною. Образ матері поставав тільки в оповідках – чотирирічним супроводжував її відхід у Вічність. Батько, Олекса Гудемчук, знаний з хроніки визвольних змагань Симона Петлюри, 1950-го був арештований енкаведистами-осавулами, вивезений до Сибіру, де й загинув 1954 року. А старший брат Якова Гудемчука увійшов невинно убієнним у книгу пам'яті – застрелили його чужинці-лиходії, як горів Луцьк в одну з акцій 1943 року. Біда попри біду, а Яків Гудемчук тягнувся до світла, навчаючись у стінах гімназії імені Лесі Українки, а відтак – учительського інституту в Луцьку... По війні, в хуртелицях якої брав участь в 1944–45 рр., працював у містечку Горлиці, що на Лемківщині, де пізнав її сповнену великої драми історію, звідки визирають неминущі образи Богдана-Ігоря Антоновича та генія з Криниці – Никифора Дровняка. До речі, уславленому художнику автор поеми «Срібний Дзвін» присвятив низку високохудожніх поезій, що складають окремих цикл – «У серці Никифора – Лемковина».

Від 1947 року доля пов'язала уродженця краю Лесі Українки з Кошаліном. Сюди, власне, у рамках акції «Вісла» прибули тисячі українських родин, депортованих за нелюдських умов зі своїх етнічних земель і розкиданих по видолінках усього узбережжя Балтійського моря. Під знаком відлиги, що настала 1956 року, Яків Гудемчук був серед фундаторів Українського суспільнокультурного товариства (УСКТ). Упродовж 1956–1973 рр. очолював правління УСКТ у Кошалінському воєводстві. Заснування в 1956 році систематичних радіопередач українською мовою (Preder, 2024: 91–95) – одна з численних заслуг Якова Гудемчука в справі відродження та утвердження українства на Кошалінщині. На цей період припадають його перші віршовані проби пера. Від 3 березня 1957 року, коли дебютував на сторінках варшавського тижневика «Наше слово» поезією «Думка», його голос сольо звучав зі шпальт багатьох українськомовних періодичних видань – газет, часописів, альманахів, календарів. Так, приміром, літературна антологія «Гомін» (Варшава, 1964) містить біля 70 поетичних творів Якова Гудемчука. Окремими виданнями побачили світ збірки «Балтійські чайки» (Варшава, 1975) та «Примор'я» (Варшава, 1980), а також посмертне видання «Різницвіття» (Гудемчук, 2003). Варто б ширше закроїти аналіз змістового наповнення рукописної збірки «Терновий шлях» (Кошалін, Самвидав, 1992), що містить 13 поетичних творів,

зокрема: «Лист до лемка», «рідне слово», «Сме-река», «Трембіта», «Привіт з Лемківщини», «Лети, моя пісню», «В горах», «Срібний дзвін», «Розповідь Верхоляка», «Церковця в Паполомі!», «На Захід!», «Над річкою, над Линою», «Сім'я Задарків».

На особіне слово вдячності заслуговує Яків Гудемчук як популяризатор надбань української літератури в Польщі; у цьому контексті вагомим постає його перекладацький ужинок – інтерпретації українською мовою творів Г. Гайне, Й. В. Гете, Я. Кохановського, Вл. Броневського, Я. Івашкевича, С. Грохов'яка, Ч. Мілоша, Ю. Тувіма, М. Конопницької, Ц. Норвіда, Л. Стаффа та ін. Від 1985 року носій українського слова був членом Спілки письменників Польщі.

Окремої розмови заслуговує особистісна лірика Якова Гудемчука, в основі якої – образ поетової дружини Катерини. Власне, весь корпус інтимної лірики невіддільний від імені супутниці життя співця «Синіх ночей». Тому й не дивно, що численні вірші у рукописних версіях містять однозначну авторову присвяту: «Моему найкращому другові – дружині Катерині присвячую» (наприклад, «Веселка»). Художній пафос повсюди утверджує найвищі цінності: чисті почуття любові до жінки-дружини, матері, Берегині роду. Поетова любов – глибока й світла; вона сприймається як святість, як естетичне досягнення творця, коли він безкомпромісно викристалізовує художній образ своєї «найдорожчої Катрусі у двадцять річницю подружнього життя». До таких досягнень належить цикл «Дружині», що складається з дванадцяти творів. Для автора вагомим постає духовний стан «повірниць усіх його думок», себто внутрішній світ обраниці, який поет прагне розкрити через образ Веселки-України, а вужче – Волині: «Вкраїно, рідная моя, / І як веселку в ріднім краю / Люблю тебе душею я. / Хати біленькі з квітниками, – / Дощем обмиті весняним, / Де мальви, маки під вікнами / Горіли полум'ям ясним».

Тема особистого кохання під пером Якова Гудемчука набуває нерідко узагальненого філософсько-психологічного звучання, що входить у свідомість роздумом про життя, смерть, розлуку, радість, смуток, любов і тривогу за неї на рівні подружньої сповіді: «А я не сплю. Думками у мандрівці, / Що простелилась відблиском зірок. / Я при Тобі, любимій чорнобривці – / Повірниці усіх моїх думок». Поетичні уяви Якова Гудемчука зазвичай завершені. Вони особливо примітні для так званих дитячих творів, для яких уявні образи містять конкретику живих істот, наділених людською мовою тварин, природних явищ. До таких виразних ілюстрацій належать поезії «Лисичка-

сестричка», «Зайчик-побігайчик», «Курчатко», «Колискова», «Весняна казка», «Казочка про осінь», «Розмова вітрів» та ін. У вірші «Крізь вікна сонце сипле янтарі» поет зумисне інтерпретує думку, привертаючи увагу «допитливих школярів» з Білого Бору до вершини, з якої дивиться на них Тарас Шевченко. Адже тут, побіля школи з його іменем, споруджено один з кращих пам'ятників генію українського народу. До речі, Яків Гудемчук присвятив творцеві «Гайдамаків» поему «Кобзар», її строфи резонують інтелектуальну напругу, яка примітна для всієї його громадянської лірики. Поетова мораль переконливо «провокує» збагнути сутність духовної криниці українського народу, аби невтомно прилучатися до її першоджерел («Материнська мова», «Наше слово», «Героям Колківської трагедії» та ін.) Там слід черпати животворну енергію, що сконцентровано нуртує в широко закросеному поетичному полотні про Лесю Українку – «Велика Волинянка». Поезії як інтимного спрямування, так і суспільно-громадянського звучання дають можливість Якову Гудемчуку сповна продемонструвати всю шкалу його вміння художньо осмислити події, факти й пов'язані з ним постаті («Ярині», «Мати», «Мій дід Антін», «Велика Волинянка», «Безсмертя. Максиму Рильському», «Лист до Поля Робсона», «Перед пам'ятником Шопена», «Слово до нащадка» та ін.

Одному з авторів цих рядків (М. З.) випало востаннє почути стомлений голос Якова Гудемчука напередодні того надвечір'я, коли він переступив поріг кращих світів. Незабутньою нотою постає строфа з вірша «Лемківська Мадонна», яка нерідко звучала в його устах. Пробриніла вона і того пам'ятного 30-го травня 2003 року, коли судилася та остання, осібно пам'ятна, зустріч з поетом. Буквально кілька днів після смерті уродженця Волині побачило світ вибране з великого доробку Якова Гудемчука – «Різноцвіття» (Кошалан, 2003, 598 с.), яке благословили до друку рецензенти професори Василь Марко та Роман Гром'як, видатні українські словесники. Видання збагатили ілюстрації ужгородського художника Василя Зимомрі. Тут слід підкреслити заслуги також поетового сина Андрія Гудемчука, який бережно зберіг творчу батькову спадщину... Завдяки йому споруджено меморіальну таблицю, що прикрашає від 24 травня 2004 року стіну університету імені Лесі Українки в Луцьку, де 1939 року навчався Яків Гудемчук.

Збірка «Різноцвіття» справді багата змістом. Ось – візерунок з «Лемківської Мадонни», з образом якої поставала водночас далека Укра-

їна в його осмисленні: «Вона пропахла зеленню смеріччя, / П'янким, як трунок, ароматом трав. / В мережці зморшок на її обличчі / Сліди страждань – як відсвіти заграва... / В її очах змішалася тривога, / І жах, і біль, що грані й меж не зна, / Гіркота вся безсилля і знемога, / Й вловима ледь задума неземна» (Гудемчук, 2003: 120). Сьогодні, в добу випробувань, викликаних від 24 лютого 2022 року повномасштабною війною росії проти українського народу та його суверенної держави, особливо терпко звучать слова про «сліди страждань»... Поетові думки продовжують животворити, збагачуючи читача самою інтенцією відкривати для себе змогу пробуджуватися з одержимою вірою в переможну перспективу впевненої ходи по землі. Так, під пером Якова Гудемчука нема застиглості, бо його світ віддзеркалював одвічний рух і живий кровообіг. Ось його своєрідне кредо, що міститься у вірші «Цвіт папороті»: «Я в Україну повернусь / І назбираю щастя – цвіту, / До серця свого пригорну / І не блукатиму по світу» (Гудемчук, 2003: 16).

Своїм словом Яків Гудемчук повернувся в Україну. Справедливо його ім'я засіяло зі сторінок авторитетного видання – Енциклопедії Сучасної України (Зимомря, Заброварний, 2006). Є сподівання, що в Луцьку невдовзі постане пам'ятник поетові, який продовжив традицію Лесі Українки та Івана Франка – збагачувати та утверджувати добрі начала, що служать гуманістичним ідеалам на прославу України. Немножинне розуміння істини крізь призму одноособового свідчення резону є, опираючись на життєвий досвід, естетичний смак, а ще – на слід історичної пам'яті. Для Якова Гудемчука цей тривимір творить сталу домінанту навіть тоді, коли поет закроює до болю окреслену рефлексію з інтимним началом у пов'язі з давно пережитим. Так, поет однозначно говорить у вірші «Всміхається весна до сонця і блакиті» про себе й світ словами: «Кує зозуля глухо, безустанно, – / Крилатий, сизий ворожбит-шаман, / І хоч сама самітна, безталанна, – / Віщує людям щастя і талан» (Гудемчук, 2003: 230).

Яків Гудемчук – митець з великим життєвим і художнім досвідом. Його творчість, вочевидь, належить до кращих досягнень тих авторів, духовний світ яких наповнений любов'ю до України. Звичайно, на всебічне осмислення заслуговують, окрім творчих устремлінь Якова Гудемчука, твори таких носіїв українського слова в Польщі, як Міля Лучак, Іван Златокудр, Юрій Гаврилюк, Іван Киризюк, Ірина Рейт, Павло Стефанівський, Юрій Трачук, Олександр Лапський, Ольга Петик, Олександр Шевелло, Михайло Слабак, Тадей Карабо-

вич та ін. У цій плеяді голос Якова Гудемчука звучав упродовж 60–90-х рр. завжди сольо. Краще з його художнього доробку міститься в односторонньому вибраних творів, зокрема у розділах «Червона калина» (громадянська лірика), «Сині ночі» (інтимна лірика), «Світанковий передзвін» (твори для дітей), «Срібний дзвін» (поеми), «Співець» (переклади). Під пером поета ніколи не панувала прісна моралізаторська задуха. Приміром, він присвячує свої поезії Дружині («До К. Т.», «Катерині», «Іду з дружиною», «Твій образ» та інші), образ якої завжди нагадував йому «світозоре сонце», сповнене материнської доброти, приземлених щедрот та веселкової загадковості від Чугайстра. Їхнє тло – це поділені тривоги й радощі, що склали книжку їхнього спільного життя. Переконлива ілюстрація – вірш «Як весна у шепоті дібров»: «Нам обом здається ще і нині, / Що учора щойно ми зійшлись, / Хоч шляхи давно нам із Волині / над Балтійське море простяглись...» («Як весна у шепоті дібров») (Гудемчук, 2003: 229). Яке покликання у подібних віршів? Читачеві не складає надзавдання розшифрувати – віддалені від ускладненої метафоричності – рядки, виплекані й вирвані буквально з поетового серця.

Особливого поцінування вартує дитяча поезія Якова Гудемчука. Вона стоїть за кількістю віршів на одному з перших місць у його доробку. Переважна більшість з них має повчальний характер, бо поета хвилює головна мета «золотого дитинства»: привчити б дитину любити Батьківщину, працю на рідній землі, вшановувати близьких і далеких, материнське й чужоземне. У цьому зв'язку примітний цикл, що засвідчує: ім'я Кобзаря – той дороговказ, якого слід дотримуватися на відстані серця, передаючи з покоління в покоління його життєдайні заповіді («Невмирущий Тарас», «Канів», «На горі Чернечій»). Нема потреби дорікати авторові, що форма його віршів, як правило, традиційна. Впадає в око очевидне намагання повсюди дотримуватися класичного розміру, що певною мірою пояснює логіку публіцистичної декларативності; остання часом має місце, найпаче в тих творах, в основі яких – історичне підґрунтя, спроба подати громадянську позицію у власному емоційному ключі. Тому будьмо певні: все, що пропонує поет, – це щире слово, натхнене виболеним правом сказати у вірші «Народе мій» на відстані серця про долі землі, «засіяної мільйонами могил»; а ще – про віру молодих у кращу будучність. У цьому полягає непересічна значущість книжки «Різноцвіття» – збірки вибраних творів Якова Гудемчука та її актуальний сенс для спраглого на українське слово читача, власне, як в

Україні, так і поза її межами. Без сумніву, вибране з поетичної спадщини автора «Срібного дзвону» може послужити ще одним доказом того, що давно на часі «збирати каміння» – мозаїку українського літературного життя. Бо ж воно розвивається і збагачується завдяки справжнім творчим індивідуальностям. Доцільно в контексті цієї розмови назвати такі особистості, як, скажімо, Емма Андієвська, Олександр Деко, Ігор Качуровський, Ігор Трач, Павло Головчук (названі автори тривалий час проживали, а окремі з них і проживають нині) в Німеччині, Остап Лапський, Яків Гудемчук, Міля Лучак, Іван Златокудр, Іван Киризьок, Ольга Петик, Тадей Карабович з Польщі, Іван Яцканин, Ілько Галайда, Іван Мацинський, Мілан Бобак, Юрій Бача, Ганна Коцур, Віталій Конопелець зі Словаччини тощо. Згадані письменники зримо спричинилися до поширення художніх обривів українського слова в діаспорі – поза Шевченковою Батьківщиною, наближуючи до неї зарубіжний світ. Саме тут – у певному сенсі – шукаймо коріння помітного читацького зацікавлення творчими змаганнями Івана Гнатюка, Юрія Андруховича, Петра Скунця, Дмитра Крем'яна, Василя Голобородька, Анатолія Мойсієнка, Василя Герасим'юка, Оксани Забужко, Ігоря Римарука, Любомира Сеника, Ігоря Павлюка, Петра Шкраб'юка, Ольги Яворської, для яких характерні нетрадиційні поетичні засоби, форми, художні прийоми, пориви для експериментування. Щоправда, Якову Гудемчуку був близький досвід Ліни Костенко, Дмитра Павличка, Івана Драча, Миколи Вінграновського, Петра Осадчука. Зразком для нього слугувала образна поетична система Богдана-Ігоря Антоновича та Андрія Малишка.

Наприкінці доцільно увиразнити наступне твердження: син поета Андрій Гудемчук (1952) заслуговує на винятково глибоке подячне слово за те, що бережно зберіг батькові скарби – рукописи, фотодокументи, одне слово, різноманітні свідчення стосовно життя та творчості Якова Гудемчука. І все це він 11 серпня 2024 року переказав – з метою дослідження творчого спадку уродженця Волині – Миколі Зимомрі, одному з авторів цього матеріалу.

Висновки. Докладний аналіз поетичних змагань Якова Гудемчука однозначно виказує відсутність так званого експериментування над читацькими душами. Повсюди поет користується образами, близькими до народно-фольклорної стихії, народної дидактики. Зрозуміло, не раз і не два плідно проявляє себе митець, коли під його пером нуртують рефлексії, медитації, асоціації, а саме у сполучі з конкретними носіями загально-

визнаних ідеалів (Князь Володимир, Тарас Шевченко, Максим Рильський, Фридерик Шопен, Никифор). Окремі ремінісценції Якова Гудемчука нагадують стрій поетичної системи Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, М. Рильського, А. Малишка, В. Сосюри, Ліни Костенко, а також Івана Мадзинського й Ілька Галайди. Згадані автори були особливо близькі для мистецької палітри Якова Гудемчука, образна тканина якого всуціль оригінальна. Вона витворювалася з психологічно вивіренних, достеменних морально-естетичних вражень, осмислення дійсності крізь призму влас-

ного «Я» Поет вмів відтінити іронічне від протилежного бачення позиції, що єднає нормативні образи прагматичного світу та його полярних сполучень: радість – смуток, красиве – потворне, працьовитість – лінощі, постійне – плінне, рухливе – застигле, вічне – проминальне тощо.

Висвітлення тенденцій розвитку української поезії в Польщі – тема не для однієї статті. Адже цілісний пласт виокремленої тут теми однозначно вагомий, якщо розглядати її на тлі українсько-польських культурних взаємодій на зламі ХХ-го – першої третини ХХІ-го століть.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бача Ю. Різноцвіття – гідна презентація Якова Гудемчука. *Дукля*. Пряшів, 2005. № 2. С. 84–85.
2. Волошко С. На літературній ниві. *Жовтень*. Львів, 1973. № 4. С. 127–131.
3. Грицковян Я. Слово – образ поетової душі. *Український літературний провулок*. Люблін, 2006. Т. 6. С. 241–243.
4. Грицковян Я. Образ поетової душі – у славі. *Філологічні студії*. Луцьк, 2005. № 3–4 [31–32]. С. 361–363.
5. Гудемчук Я. Різноцвіття. / Упоряд., ред., післям. М. Зимомрі. Кошалін: Intro-Druk, 2003. 598 с.
6. Єнджеєвич Є. Наші письменники українці. *Всесвіт*. Київ, 1965. № 11. С. 9.
7. Зимомря М. Доля та її промінці з журбою. *Християнський голос*. Мюнхен, 2003. Серп. № 15 [2635]. С. 5.
8. Зимомря М. Українська поезія: мікроклімат діаспори. Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені В. Винниченка. Серія: Філологічні науки. Вип. 50. Кіровоград, 2003. С. 114–119.
9. Зимомря М., Заброварний С. Гудемчук Яків Олексійович. *Енциклопедія сучасної України*. Київ, 2006. Т. 6. С. 585–586.
10. Зимомря М., Зимомря І. Лемківські мотиви у творчості Якова Гудемчука та Ольги Петик. *Актуальні напрямки дослідження Лемківщини: історія, постаті, говір. Матеріали IV Міжнародної наукової конференції (Ужгород, 3-5 травня)*. Львів, 2008. С. 182–186.
11. Карабович Т. Збірка Якова Гудемчука «Різноцвіття». *Український літературний провулок*. Люблін, 2007. Т. 7. С. 230–235.
12. Козак С. На літературному порозі. *Дніпро*. Київ, 1965. № 4. С. 83–84.
13. Крохмальний О. Братні голоси. *Жовтень*. Львів, 1975. № 4. С. 153–154.
14. Мушинка М. Поезія українців Польщі. *Дукля*. Пряшів, 1990. № 4. С. 25–26.
15. Олійник М. Гомін і відгомін. *Вітчизна*. Київ, 1965. № 10. С. 182–184.
16. Середницький А. Український літературний рух в Народній Польщі. *Дукля*. Пряшів, 1977. № 1. С. 46–48.
17. Сташенко Н. «Я в Україну повернусь...». Яків Гудемчук: штрихи до життєпису. *Проблеми славістики*. Луцьк, 2004. № 1–2. С. 150–162.
18. Preder G. Programy dla mniejszości narodowych, etnicznych i wyznaniowych. Audycje ukraińskie. *70 lat Radia Koszalin. Historia, ludzie, wydarzenia*. Koszalin: Wydawnictwo Uczelniane Politechniki Koszalińskiej, 2024. S. 91–95.
19. Zymomrya. M. Elementy kolorytu ukraińskiego w literaturze polskiej. *Polonistyka, 1. Studia Bałtyckie*. Koszalin, 1998. S. 105–120.

REFERENCES

1. Bacha Yu. (2005) Riznotsvittia – hidna prezentatsiia Yakova Hudemchuka [The Diversity – a Worthy Presentation of Yakiv Hudemchuk]. *Duklia*. Priashiv. No. 2. Pp. 84–85. [in Ukrainian]
2. Voloshko S. (1973) Na literaturnii nyvi [On the Literary Field]. *Zhovten*. Lviv. No. 4. Pp. 127–131. [in Ukrainian]
3. Hrytskovian Ya. (2006) Slovo – obraz poetovoi dushi [The Word is the Image of the Poet's Soul]. *Ukrainskyi literaturnyi provulok*. Liublin. Vol. 6. Pp. 241–243. [in Ukrainian]
4. Hrytskovian Ya. (2005) Obraz poetovoi dushi – u slavi [The Image of the Poet's Soul – in Glory]. *Filolohichni studii*. Luts'k. No. 3–4 [31–32]. Pp. 361–363. [in Ukrainian]
5. Hudemchuk Ya. (2003) Riznotsvittia [The Diversity] / Uporyad., red., pisljam. M. Zymomri. Koszalin: Intro-Druk. [in Ukrainian]
6. Yendzheevych Ye. (1965) Nashi pysmenniky ukraintsi [Our Ukrainian Writers]. *Vsesvit*. Kyiv. No. 11. P. 9. [in Ukrainian]
7. Zymomrya M. (2003) Dolia ta yii promintsi z zhurboiu [Fate and Its Rays with Sorrow]. *Khrystianskyi holos*. Miunkhen. Serp. No. 15 [2635]. P. 5. [in Ukrainian]
8. Zymomrya M. (2003) Ukrainska poezii: mikroklimat diaspory [Ukrainian Poetry: The Microclimate of the Diaspora]. *Naukovi zapysky Kirovohradskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni V. Vynnychenka. Serii: Filolohichni nauky*. Vyp. 50. Kirovohrad. Pp. 114–119. [in Ukrainian]
9. Zymomrya M., Zabrovarnyi S. (2006) Hudemchuk Yakiv Oleksiiovych. *Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy*. Kyiv, 2006. Vol. 6. Pp. 585–586. [in Ukrainian]

10. Zymomyra, M., Zymomyra, I. (2008) Lemkivski motyvy u tvorchosti Yakova Hudemchuka ta Olhy Petyk [Lemko Motifs in the Works of Yakiv Hudemchuk and Olha Petyk]. *Aktualni napriamky doslidzhennia Lemkivshchyny: istoriia, postati, hovir. Materialy IV Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii (Uzhhorod, 3–5 travnia)*. Lviv. Pp. 182–186. [in Ukrainian]
11. Karabovych T. (2007) Zbirka Yakova Hudemchuka «Riznotsvittia» [Yakiv Hudemchuk's Collection «The Diversity»]. *Ukrainskyi literaturnyi provulok*. Liublin. Vol. 7. Pp. 230–235. [in Ukrainian]
12. Kozak S. (1965) Na literaturnomu porozi [On the Literary Threshold]. *Dnipro*. Kyiv. No. 4. Pp. 83–84. [in Ukrainian]
13. Krokmalnyi O. (1975) Bratni holosy [Brotherly Voices]. *Zhovten*. Lviv. No. 4. Pp. 153–154.
14. Mushynka M. (1990) Poeziia ukrainsiv Polshchi [Poetry of Ukrainians in Poland]. *Duklia*. Priashiv. No. 4. Pp. 25–26. [in Ukrainian]
15. Oliinyk M. (1965) Homin i vidhomin [Echoes and Reflections]. *Vitchyzna*. Kyiv. No. 10. Pp. 182–184. [in Ukrainian]
16. Serednytskyi A. (1977) Ukrainskyi literaturnyi rukh v Narodnii Polshchi [The Ukrainian Literary Movement in the People's Poland]. *Duklia*. Priashiv. No. 1. Pp. 46–48. [in Ukrainian]
17. Stashenko N. (2004) «Ya v Ukrainu povernus...». Yakiv Hudemchuk: shtrykhy do zhyttypysu [«I Will Return to Ukraine...». Yakiv Hudemchuk: Strokes to the Biography]. *Problemy slavistyky*. Luts'k. No. 1–2. Pp. 150–162. [in Ukrainian]
18. Zymomyra M. (1998) Elementy kolorytu ukrainskogo w literaturze polskiej [Elements of Ukrainian Color in Polish Literature]. *Polonistyka, 1. Studia Bałtyckie*. Koszalin. Pp. 105–120. [in Polish]
19. Preder G. (2024) Programy dla mniejszości narodowych, etnicznych i wyznaniowych. Audycje ukraińskie [Programmes for national, ethnic and religious minorities. Ukrainian broadcasts]. *70 lat Radia Koszalin. Historia, ludzie, wydarzenia*. Koszalin: Wydawnictwo Uczelniane Politechniki Koszalińskiej. S. 91–95. [in Polish]